

Gemeente
Amsterdam

Advies Immigratiemuseum Pleidooi voor een Amsterdam Huis

Adviesraad Diversiteit en Integratie Amsterdam

Amsterdam is een stad van immigranten. Altijd al geweest. Burgemeester Van der Laan sprak over een derde Gouden Eeuw die Amsterdam tegemoet zou kunnen gaan. Diversiteit is cruciaal voor de ontwikkeling van Amsterdam; dat was zo in het verleden en dat zal ook in de toekomst zo zijn.

Amsterdam is een van de meest diverse steden in de wereld, qua variatie vergelijkbaar met New York, Los Angeles, Londen en Sydney. Om in de toekomst goed om te gaan met diversiteit is het nodig om te laten zien dat het verleden van Amsterdam ook bestond uit immigratie en diversiteit. We zijn wat we zijn dankzij immigratie.

Adviesaanvraag

Verzoek aan de Adviesraad Diversiteit en Integratie (ADI): maak een brede analyse van de manier waarop andere immigratielanden of –steden omgaan met de geschiedenis van immigratie van diversiteitsgroepen en in welke vorm ze deze etaleren, en adviseer welke elementen in Amsterdam bruikbaar zouden zijn.

Inleiding

Amsterdam heeft een geschiedenis van nieuwkomers, zowel vanuit andere landen als vanuit Nederland zelf. Steeds vaker verwijst het stadsbestuur naar die lange geschiedenis, waarin de migratie van de laatste vijftig jaar naadloos past in vijf eeuwen geschiedenis.

Amsterdam is altijd een stad geweest van nieuwkomers. Dat is onze kracht. We zijn wie we zijn omdat er voortdurend nieuwe mensen kwamen die de zaak opschudden en levendig hielden.

In de zestiende en zeventiende eeuw was import van mensen een absolute noodzaak om het inwonertal op peil te houden. Stadslucht maakte weliswaar vrij maar hij was ook behoorlijk ongezond, zodat sterftcijfers hoog waren. Aanvulling was een levensnoodzaak. In de vroege zeventiende eeuw waren vier van de tien Amsterdammers buiten de stadsgrenzen geboren. Erika Kuijpers schreef daarover in haar proefschrift *Migrantestad. Immigratie en de sociale verhoudingen in 17e-eeuws Amsterdam*. In de grote *Geschiedenis van Amsterdam* schreven Erika Kuijpers en Maarten Prak een hoofdstuk over de groei van Amsterdam tussen 1578 en 1650. Ze lieten zien hoe Amsterdammers die groei verwerkten en hoe door de komst van de talrijke migranten de hele betekenis van het begrip 'Amsterdammer' fundamenteel veranderde.

De aanwezigheid van nieuwkomers heeft altijd irritatie veroorzaakt, naast het bewustzijn dat ze belangrijk werk deden en feitelijk onmisbaar waren. Toen al was er veel onbehagen en geklaag. Niet alleen over die nieuwkomers, maar ook over zaken die te maken hadden met gemeentebestuur, de autoriteiten en publieke ruimtes. Dit zijn processen van alle tijden. De auteurs verwijzen naar het motto van de Spaanse Brabander van Bredero dat bij uitvoeren van het toneelstuk boven het podium hing, op een groot bord: 'Al siet men de luy, men kentse daarom niet'. Hier was sprake van een nieuwkomer die klaagde over wat hij aantrof, weergegeven in de eerste uitgesproken regel door de hoofdpersoon, een Antwerpenaar: 'Tis wel een schoone stadt, moor 't volkken is te vies.'

De meeste nieuwkomers kwamen terecht in ongeschoolde banen of in beroepen die maar een klein startkapitaal vereisten. De Duitse broodbakkers van

toen verschillen niet zo veel van de Turkse groentewinkels van nu. Veel nieuwkomers haalden hun huwelijkspartner uit de streek of het land waar ze vandaan kwamen. Het omgekeerde gebeurde ook: nieuwkomers waren geïnteresseerd in Amsterdamse vrouwen, omdat die van hun ouders het poortersrecht hadden geërfd. De autoriteiten voerden vooral beleid dat zich beperkte tot de problemen, schreven Prak en Kuijpers. 'Het was daardoor niet eenduidig, maar zwalkend en ingegeven door ad-hoc oplossingen. Een belangrijke constante was echter de voortdurende poging om greep te houden op het onderscheid tussen 'wij' en 'zij'. De stad werd gevarieerder en veranderde van karakter. 'Het wonderbaarlijke,' stelden de auteurs vast, 'was dat al die groeperingen erin slaagden min of meer vreedzaam met elkaar om te gaan.' Vooral economische groei was daarin de noodzakelijke smeerolie. Het is niet nodig om de hele geschiedenis van Amsterdam door te werken om vast te stellen dat de stad zichzelf voortdurende vernieuwde dankzij de instroom van migranten uit binnen- en buitenland. De vijf delen van de *Geschiedenis van Amsterdam* waaruit hierboven werd geciteerd, laten zien dat het een proces was van alle tijden. De vraag is hoe we die geschiedenis ook op andere manieren dan via boeken kunnen belichten. Hoe kunnen we Amsterdammers van 2015 laten ervaren dat wat hun stad uniek en interessant maakt iets is van alle tijden? Hoe kunnen we Amsterdammers de levenskracht laten ervaren die nieuwkomers met zich meebrengen?

De Adviesraad is blij dat het stadsbestuur dit terugkerende verhaal steeds vaker uitdraagt. In 2011 hield burgemeester Van der Laan een rede waarin hij refereerde aan een Derde Gouden Eeuw voor Amsterdam. Zijn verhaal was gericht op de toekomst zonder het verleden te vergeten. Maar het verhaal van die eerdere Gouden Eeuwen en het verband met een glorieuze toekomst is onvoldoende bekend bij de gemiddelde Amsterdammer. Vandaar de vraag die hier voorligt: is het niet tijd dit verhaal naar een volgend niveau te nemen en in een permanent museum of een andere vorm die voor deze tijd relevant is, het verhaal actief te vertellen zodat Amsterdammers zich bewust zijn van dit deel van hun geschiedenis? Zo ja, hoe dat te doen?

Breder denkraam dan museum/migratie

De vraag die de Adviesraad kreeg voorgelegd was plezierig breed geformuleerd. Maar de onderliggende vraag, ook al was die niet expliciet zo geformuleerd, is toch of Amsterdam niet een migratiemuseum nodig heeft. Zo formuleerde Paul Scheffer het ook toen hij onlangs in de NRC opriep om een dergelijk museum te openen om het 750-jarig bestaan van de stad te vieren. Eerder hadden anderen, onder wie Leo Lucassen, deze vraag al gesteld. Er lijkt vrij brede overeenstemming te bestaan dat het belichten van de Amsterdamse geschiedenis vanuit dit perspectief een nastrevenswaardig doel is.

In dit advies zullen we het steeds hebben over 'museum' en vaak over 'migratie'. Het zijn maar woorden, maar ze zetten op het verkeerde been. De lezer wordt gevraagd bij 'museum' niet te denken in traditionele termen, niet aan een bakstenen gebouw of een klassieke museuminrichting. Idem bij het woord 'migratie': het gaat om elke nieuwkomer in Amsterdam, of die nu uit Maastricht, Utrecht, het Zwarte Woud of het Rif gebergte is gekomen. We willen het denkraam graag oprekken door die termen en de achterliggende ideeën ter discussie te stellen, om te zien of er andere, misschien aantrekkelijker varianten zijn om de Amsterdamse geschiedenis van nieuwkomers in het middelpunt te zetten.

Onze focus is gericht op wat het in deze context betekent om Amsterdammer te zijn. Het gaat ons minder om het beweegaspect, de daad van het migreren en de bagage die wordt meegetorst, dan om wat daarvan in het DNA van Amsterdam terugkeert, wat ons Amsterdammers maakt.

Werkwijze

Om dit advies op te stellen, heeft de ADI een aantal middelen gebruikt. We zijn begonnen met een literatuur onderzoek naar het denken achter immigratiemusea. We concentreerden ons met name op de vraag hoe het immigratieverleden het denken en doen in het immigratieheden beïnvloedt. Een stagiaire van de Reinwardt Academie heeft een overzicht gemaakt van wat er op dit terrein de wereld gebeurt, noodzakelijkerwijs voornamelijk op basis van internetgegevens. Daarnaast

zijn verscheidene musea (soms eerder en in een andere context) bezocht door de opstellers van dit advies:

- Red Star Line Museum in Antwerpen.
- 19 Princelet Street in Londen.
- Musée de l'histoire de l'immigration in Parijs.
- Nationaal Museum van Italiaanse Emigratie in Rome.
- Ellis Island in New York.
- Tenement Museum in New York.
- The Japanese American National Museum in Los Angeles.
- The Chinese American Museum in Los Angeles.
- San Diego Chinese Historical Society in San Diego.
- Angel Island in San Francisco.
- Chinese Historical Society of America in San Francisco.
- Museum of Chinese in America in New York.
- Pioneer Museum Complex, Fredericksburg, Texas.
- The German Heritage Museum, Cincinnati, Ohio.

Ten behoeve van het advies hebben we uitgebreide gesprekken gehad met de directeur van het Red Star Museum in Antwerpen en de directeur van 19 Princelet Street in Londen. Ook hebben we een ontmoeting gehad met de directie van ProDemos, 'het Huis voor de Democratie' in Den Haag. Verder hebben we de bestaande musea in Amsterdam bezocht vanuit het perspectief van een migratieverhaal.

Om ons advies in te bedden in deskundigheid zijn in het najaar van 2014 drie expert meetings opgezet, respectievelijk met vertegenwoordigers van migranten gemeenschappen in Amsterdam, met historici en met museumdirecteuren.

Waarom een apart museum over migratie?

De geschiedenis van Amsterdam kan alleen begrepen worden door de lens van wat nieuwkomers voor de stad deden. Het museum moet een punt van herkenning worden voor alle Amsterdammers. Iedereen maakt deel uit van de geschiedenis van de stad, het is de essentie van het Amsterdammer zijn. Een dergelijke benadering zorgt ervoor dat verhalen in een

grotere context staan. Geen aparte tentoonstellingen over Scandinaviërs, Russen, Antwerpse Joden, Turken, Marokkanen of andere groepen, maar een tentoonstelling over wat hen bindt. Ook nieuwkomers uit de rest van Nederland, nog altijd een niet geringe groep van bewoners van de stad, zijn deel van het verhaal. Een apart museum stelt ons in staat om de waarden die samenhangen met een stad vol nieuwkomers te belichten. Tolerantie bijvoorbeeld is dan niet een standaard en vanzelfsprekend begrip, niet een eigenschap waarmee Amsterdammers worden geboren, maar een deel van de civil society die in Amsterdam ontstond om het samenleven van verschillende culturen te kunnen managen. De economie van het dagelijks leven heeft terugkerende facetten die alles te maken hebben met nieuwkomers. De tegenwerping dat een groot deel van die Amsterdams geschiedenis in diverse musea te zien is (Amsterdams Historisch Museum, Joods Historisch Museum), gaat voorbij aan de doelstelling. De geschiedenis die zij bieden, is breed, niet gericht op wat Amsterdammers maakt en bedoeld voor een veel bredere doelgroep, inclusief niet-Amsterdammers en buitenlandse toeristen.

Zoals Lucassen en anderen vaststellen zijn immigranten in de Nederlandse geschiedenis zoals die door opinieleiders wordt verteld, zelden aanwezig. Ze worden niet 'aangeropen of herinnerd op een manier die een positieve invloed heeft op de huidige situatie'. In de literatuur is een sprake van de tegenstelling tussen een 'then to now' benadering van de geschiedenis en een 'then and now' benadering. De eerste gebruikt een lange termijn perspectief om het heden te verklaren. De tweede zoekt naar overeenkomsten en verschillen tussen heden en verleden. Het gaat er in deze laatste benadering minder om hoe migranten van eeuwen geleden het heden hebben beïnvloed dan om bewustzijn van een collectieve herinnering. Lucassen stelt dat er in Amsterdam geen 'shared memory' is zoals New York die kent. Als migranten in Amsterdam ter sprake komen, dan is het vaak als historische succesverhalen (Spinoza) die contrasteren met moderne verhalen van mislukking. De 'imagined past' beïnvloedt het heden. Een reden om te concentreren op het Amsterdamer zijn en het belang van nieuwkomers daarin is de

vaststelling dat de meeste 'autochtone', geboren en getogen Amsterdammers, anno 2015 een etnische achtergrond hebben. Het gaat ons dan ook minder om migratiestromen per se, maar veeleer om de vaststelling dat Amsterdamer zijn impliceert dat je staat op de schouders van eeuwen van nieuwkomers. Dan maakt het niet uit of je zelf in Amsterdam bent geboren of er later bent aangekomen. Afgeleide effecten (en doelstellingen) sluiten dat bepaald niet uit. Zoals Duyvendak het formuleert: 'de mobilisatie van geschiedenis kan resulteren in een positief klimaat voor immigranten'.

Voorlopige doelstelling

Als voorlopige doelstelling van ons onderzoek formuleren we de vraag hoe we in Amsterdam een instelling kunnen opzetten die het Amsterdamer zijn, vanuit historisch perspectief, als focus heeft en de Amsterdamse geschiedenis in de brede context van nieuwkomers en vernieuwing kan overbrengen. Het gaat om drie elementen: ten eerste 'zijn', niet per se om komen en gaan; ten tweede om de stad, niet om Nederland; en ten derde het gaat om 'overbrengen' niet enkel laten zien.

Wat te leren van ervaringen in Nederland en elders?

In het rapport van onze stagiaire staat een opsomming van initiatieven in Nederland. Een flink aantal ervan is mislukt, dat wil zeggen, heeft de deuren moeten sluiten. Samengevat mag je daarvoor twee grote oorzaken aanwijzen: afhankelijkheid van subsidie en gerichtheid op een relatief kleine groep en/of een beperkte thematiek. De twee lessen daaruit zijn voor de hand liggend maar daarom niet minder klemmend: een langjarige en solide financiering is essentieel, en de focus moet breed zijn.

Bekijken we het internationale spectrum aan musea, dan blijkt dat veel musea de expliciete doelstelling hebben het bevorderen van multiculturalisme. De term is misleidend. In Anglo-saksische termen neigt dit meer naar wat wij integratie zouden noemen. Anders geformuleerd mag je zeggen dat de doelstelling van de

musea vaak is geformuleerd als het bevorderen van de samenhang van een multi-etnische samenleving. Voor ons is dat een impliciet doel, niet de primaire focus. We ervoeren dat de meeste musea nationaal zijn gericht. Ze gaan niet over een stad maar over een land, dat geldt ook voor ogenschijnlijk stadsgebonden musea als Ellis Island, Tenement House Museum en Angel Island. Voor zover de beperkte informatie via het internet het toelaat lijkt het museum in Sao Paulo interessant vanwege zijn link met het heden. Lokaal, maar wijkgericht, was het West End Museum in Boston en sommige musea in de Verenigde Staten waar etnische groepen (Chinezen, Japanners, Filippino's) de geschiedenis van hun buurt belichten. De meeste van deze etnische musea lijken (in Boston gaat het over Ieren) gericht op het bewaren van een etnische erfenis. Voor een lokaal, community gericht project was 19 Princelet Street bijzonder interessant. Het adres is een huis dat rond 1720 werd gebouwd, net buiten het centrum van Londen. Aan de hand van de bewoners ervan, wordt een stukje geschiedenis verteld. Daarin ligt ook meteen de beperking. 19 Princelet Street heeft geen collectie, geen museale opstellingen. Vooral indrukwekkend was de manier waarop het project erin slaagt scholieren te betrekken bij deze geschiedenis. Ons gesprek met de drijvende krachten achter het museum levert het belangrijkste idee op: maak je niet al te druk om de collectie. Die kun je zelf creëren.

Het Red Star Line Museum komt in het onderzoek van onze stagiaire wat uitgebreider aan de orde. Voor ons is van belang dat het laat zien dat je een thema veel breder kunt maken dan het directe onderwerp, emigratie vanuit Antwerpen. Het museum opent met een historisch overzicht van volksverhuizingen, mensen die van de ene naar de andere plek gingen. Hoewel we ons niet hebben gebogen over de financiën van een museum, bood het gesprek met de directeur van de Red Star Line interessante inzichten in de economics van een nieuw museum.

Het Museum van Nationale Emigratie in Rome, ondergebracht in het pompeuze Monument van Victor Emanuel, had een interessante collectie en een moderne (multimedia) manier van expositie. De gekozen plek, naast het Forum Romanum, midden in de stad, garandeert dat het (gratis) museum veel bezoekers trekt.

Het gaat echter over vertrekkende Italianen, en deels over terugkerende Italianen (een derde deel van de immigranten kwam terug). Omdat het ook de migratiestromen uit Noord-Italië naar Duitsland, Frankrijk en elders belicht, gaf het museum een breder beeld dan simpelweg de Italianen uit het Zuiden die naar Amerika of Argentinië gingen.

Ellis Island is misschien het bekendste immigratiemuseum ter wereld. Het gaat echter vooral over het proces van aankomen, niet over de Verenigde Staten als immigrantensamenleving. Daarvoor is het Museum of National History in Washington DC interessanter, al is het niet daarvoor opgezet. Op Ellis Island is de mogelijkheid om met de computer op te zoeken wanneer voorouders in Amerika arriveerden, een enorme trekker. Het is moeilijk om een vergelijkbare gimmick te vinden voor Amsterdam.

We waren we onder de indruk van ProDemos, Huis voor democratie en rechtsstaat, in Den Haag. Het is een combinatie van museum en interactieve 'speelruimte' waarin bezoekers (vooral nog vooral jongeren in groepsverband) dilemma's en vragen krijgen voorgelegd die het denken stimuleren over het onderwerp. Het is een interessant project, zeker omdat de begrippen democratie en rechtsstaat nog moeilijker zijn te grijpen dan nieuwkomers, migratie en integratie. Het invoelbaar maken van die onderwerpen, de ervaringswereld, de voordelen, de nadelen, vergt een creatieve omgang met die geschiedenis maar ook een creatieve manier om die dilemma's aan te kaarten.

We hebben geen gelegenheid gehad naar Keulen te gaan, maar DOMiD, Dokumentationszentrum und Museum über die Migration in Deutschland, werd door experts aangeraden als een bron van inspiratie. Op 20 april 2015 werd aangekondigd dat er in Duitsland een nationaal Migratiemuseum wordt opgezet. Het loont de moeite de ontwikkeling in de gaten te houden, al lijkt de opzet vooral gericht op recente immigranten. Het stadsmuseum in Keulen heeft animaties van plekken in de stad: wie deed wat waar en hoe veranderde dat in de tijd. Vertaald naar Amsterdam: wie woonden er in de Kalverstraat tussen 1400 en nu? Het is een van de creatieve manieren om een gebrek aan collectie te ondervangen.

Bij alle musea is het interessant te exploreren wat qua

collectie/uitstalling werkt of niet werkt. Een diepere studie van deze musea en de invulling van hun opdracht zou ongetwijfeld concrete ideeën opleveren, maar zou te ver gaan voor dit advies. We laten het bij een pleidooi voor een open oog en een creatieve geest.

Locatie

Analyse van de bestaande musea leert dat de meeste musea gevestigd zijn op een plek die direct met het onderwerp van de installatie heeft te maken (o.a. Angels Island in San Francisco, Custom House in Melbourne, Pier 21 in Halifax). Ellis Island is het bekendste voorbeeld. Het Red Star Line museum in Antwerpen heeft een prachtige locatie, ook al is het punt van vertrek, niet van aankomst. Toch is het museum erin geslaagd om volksbewegingen door de hele geschiedenis heen het onderwerp te maken. De omgeving helpt om je dat te laten realiseren.

Over de locaties in Amsterdam voor een opzet zoals we die hierboven schetsten, kunnen we kort zijn: die zijn er niet. Er is geen plek in Amsterdam die met vijfhonderd jaar nieuwkomers geassocieerd kan worden. De realisering van dat feit kan bevrijdend werken. We kunnen gewoon kijken naar locaties die geschikt zouden zijn voor wat we voor ogen hebben.

Het Centraal Station werd vaak genoemd. Ook het Stadsarchief, de OBA, industriële ruimtes in Noord zoals Loods 6. Ook genoemd werd het Tropenmuseum, dat het voordeel heeft dat het wat meer buiten de centrale gordel is gelegen. Bij het Tropenmuseum speelt wel meteen het nadeel dat we in Parijs ervoeren, waar het immigratiemuseum is gevestigd in het oude Koloniale Museum: het geeft de verkeerde 'vibes', als je dat zo mag noemen. Bovendien doet het bijna automatisch de aandacht concentreren op onze koloniale geschiedenis en dat is wat anders dan de geschiedenis van Amsterdam. Een mooie plek zou het Paleis op de Dam zijn, ware dat beschikbaar.

Ons pleidooi voor creatief omgaan met de concepten 'museum' en 'migratie' impliceert dat een locatie met symboolbetekenis minder belangrijk is dan simpelweg een ruimte die geschikt is. Het is niet nodig om ons hierover het hoofd te breken: als het concept er is,

komt de ruimte vanzelf. Als de ideeën goed zijn, is de ruimte niet erg belangrijk, althans niet wat symboolwaarde betreft.

Doelgroep

Gegeven de gewenste opzet van dit museum is de doelgroep eenvoudig vast te stellen: alle Amsterdammers. Voordat we daarover verder denken, eerst de redenen waarom engere of bredere doelgroepen niet zouden werken. Dit museum moet niet voor iedereen zijn, niet voor alle Nederlanders, niet voor toeristen. Als ze komen, prima, maar dat is niet het doel. Dit museum moet ook niet worden opgezet om de tweede en derde generatie van de moderne immigranten naar binnen te halen. Dat is een subgroep die zich in principe niet onderscheidt van de groep 'alle Amsterdammers'. Dat laat onverlet dat als je eenmaal iets hebt opgezet, je specifieke deelactiviteiten kunt ontwikkelen voor specifieke deelgroepen. Maar dat moet niet het uitgangspunt zijn.

Daarmee zijn we er niet. De musea deskundigen drukten ons op het hart om de doelgroep kleiner te definiëren zodat hij ook operationeel gemaakt kan worden. Dat doen we door het onderdeel 'overbrengen' in onze doelstelling te benadrukken: onze opzet is een museum met ook educatieve doelstellingen. Een doelgroep binnen de doelgroep in deze context is jongeren in Amsterdam, primair in groepsverband en begeleid door een gids/educator. ProDemos is op deze manier begonnen en probeert nu een bredere doelgroep te bereiken. Zo bescheiden hoeft Amsterdam niet te zijn. Onze opzet zou direct vanaf het begin gericht zijn op alle Amsterdammers én tegelijkertijd educatieve doeleinden nastreven. De Adviesraad meent dat het een het ander niet uitsluit.

Waarschuwingen en wat niet te doen

De meest gehoorde bezwaren tegen een migratiemuseum waren dat Amsterdam al zoveel musea heeft. Dat een apart museum te duur is, de overhead en exploitatiekosten zijn zo hoog dat het schier onmogelijk valt te financieren. Of dit inderdaad het geval is voor de gekozen opzet, moet het onderwerp zijn voor nader

onderzoek zijn. De financiering van het Red Star Line Museum biedt inzichten.

Een veel gehoorde waarschuwing in de expertgroepen was dat er geen collectie is, althans niet voor de vroege periodes. Dat is waar, maar gegeven de mogelijkheden van multimediale en virtuele opstellingen, is dat meer dan een uitdaging, het is een buitenkans om creatief te zijn. Wat zeker niet werkt is een specifiek op etnische culturen gericht museum, zoals het Deense voorbeeld.

Op basis van de vergaarde informatie zijn we tot de conclusie gekomen dat sympathieke suggesties als een guerilla-museum, of in moderne termen, een pop-up museum, een museum dat rouleert over verschillende bestaande musea en 'bewegende' tijdelijke musea in de buitenwijken het niet waard zijn om verder te exploren. Als Amsterdam iets wil opzetten op dit terrein dan moet het permanent zijn, goed onderbouwd en gefinancierd, en niet afhankelijk zijn van een estafette-opzet. Als het niet permanent is, verdwijnt het museum bij de eerste breuk in de keten. Amsterdam moet kiezen voor een museum of er niet voor kiezen. Half werk is verspilde energie en verspild geld.

Tijdens ons onderzoek kwamen we voorbeelden tegen van musea die de afgelopen dertig jaar zijn verschenen en meestal weer verdwenen. Het waren installaties die beperkt van opzet waren, specifiek over Molukkers, Turken en andere groepen. Ze waren afhankelijk van subsidies of juist geheel van private bijdragen. Ze konden geen continuïteit tot stand brengen. Als Amsterdam iets wil realiseren moet het op een stevig financieel fundament gebeuren, met een stevig bestuurlijke commitment.

Alternatieven als extra aandacht aan migratie in het Amsterdam Museum hebben we terzijde gelegd omdat ze niet passen in de doelstelling zoals hierboven geformuleerd. In het museum komt migratie geregeld aan bod, maar niet op de manier die we hierboven beschreven als aantrekkelijk vanuit ons perspectief. Het museum is daar ook niet voor bedoeld: de bezoekers zijn nationaal en internationaal. De collectie is beperkt en omdat er niet op dit thema is gewerkt in eerdere eeuwen, zijn daarvoor ook geen creatieve oplossingen bedacht (dit is overigens geen verwijt aan het museum, slechts een vaststelling).

Het zou mogelijk zijn een ruimte in te richten gewijd aan migratie door de eeuwen heen, zoals dat nu gebeurt met de oorlog en in tijdelijke exhibits, zoals de uitstekende fototentoonstelling van Kadir van Lohuizen - waar je overigens weinig bezoekers zag terechtkomen. De nadelen zijn evident. Bezoekers komen voor het hele museum en zijn maar voor een klein deel onze doelgroep.

De optie om dependances van het Amsterdam Museum of andere musea op te zetten op diverse plekken in de stad kwam in de expertmeetings aan de orde. Ook die mogelijkheid hebben we afgewezen omdat het niet voldoet aan de doelstelling zoals hierboven gepresenteerd. Dit zou een ander project kunnen zijn, meer gericht op de bewoners van diverse wijken, eventueel met hun participatie. Mooi, maar niet waar we het over hebben.

Het is mogelijk om een virtueel museum op te zetten. Dit moet op zich goed te realiseren zijn, zeker in combinatie met initiatieven die er al zijn. Maar het voldoet niet aan onze doelstelling. De nadelen zijn evident: het heeft geen echte focus, de doelgroep is onduidelijk en zoals dat gaat met internet, het zou gebruikt worden zonder plan en zonder discipline.

Ook aan de orde kwam een app die je door plekken in de stad voert die met migratie te maken hebben. Dit is een initiatief dat de gemeente eigenlijk altijd al zou moeten ontwikkelen. Het biedt vooral mogelijkheden als die app gekoppeld is een museale aspecten op de plekken waarheen hij voert. In feite krijg je dan idealiter vijftig of zelfs honderd kleine musea. De app is relatief gemakkelijk, de uitvoering van een museale route erlangs niet. Deze optie voldoet ook niet aan onze verlangens.

Onze voorkeur: het Amsterdam Huis

Amsterdam heeft spectaculair succes geboekt met het motto Amsterdam. Wij pleiten er daarom voor om wat ons als Amsterdammers bindt en speciaal maakt onder te brengen in een Amsterdam Huis. Geen museum, en niet migratie als thema, maar het Amsterdammer zijn. Het Amsterdam Huis zou de fysieke verbeelding zijn van het populaire motto. Onderzoek laat zien dat stadsidentiteit voor veel Amsterdammers belangrijker

is dan nationale identiteit. Amsterdam House kan daarvan gebruik maken en bovendien die stadsidentiteit versterken. Een bijkomend voordeel is dat het de city branding van de stad nog eens extra zou versterken. In een dergelijk Huis moeten thema's aan de orde komen die de hele stad kunnen aanspreken. De inzet moet zijn de normaliteit van een stad die zichzelf steeds vernieuwt. De verleiding moet worden weerstaan om naar de huidige etnische groepen of wijken toe te werken. Het educatieve aspect in brede zin kan worden uitgewerkt door het opzetten van lespakketten, lezing e.d. Een groot aantal typisch Amsterdamse praatprojecten zoals die nu in de OBA of elders worden georganiseerd, kunnen aan het Amsterdam Huis gekoppeld worden of daar gehouden worden.

We adviseren het stadsbestuur eerst een besluit te nemen over de wenselijkheid van een of andere vorm van een dergelijk soort museum en geen debat aan te gaan over de gewenste inhoud. Eerst conceptueel, dan materieel. Om deze reden hebben we ons bij het opstellen van het advies niet laten weerhouden door de vraag wat er precies moet gebeuren of te zien moet zijn in het Amsterdam Huis. Ook op het terrein van de financiën moet andere expertise worden ingeroepen. Ons voorstel zou zijn om deze faciliteit voor alle Amsterdammers, ondersteund door de stad, gratis toegankelijk te maken.

Creativiteit komt met een creatieve opzet. De onvermoeibare Susie Symes van 19 Princelet Street was er kort over: als je begint met een idee dan heb je geen collectie nodig. Die komt vanzelf. De manieren waarop verschillende landen en steden dit soort projecten opzetten, kunnen inspireren maar vooral in het stadium van hoe iets in te richten, nadat je een besluit hebt genomen dat te doen. Ook ProDemos is zo te werk gegaan.

Praktisch gezien: als het stadsbestuur besluit dat dit een interessante invalshoek is, dan pleit de Adviesraad Diversiteit en Integratie ervoor om één persoon aan te stellen om het concept te onderzoeken en handen en voeten te geven. De ervaring bij veel van de onderzochte musea, en in het algemeen bij grote projecten van deze aard, is dat een gedreven individu met goede ingangen in de gemeente de beste kans biedt dat er iets van waarde tot stand komt. Deze persoon kan ook

onderzoeken wat de mogelijkheden zijn van financiering door het bedrijfsleven, dat immers evengoed profiteert van de dynamiek van Amsterdam.

In deze fase van het exploreren van de vraag naar het hoe en wat van een migratiemuseum in Amsterdam komen we dan tot de conclusie dat Amsterdam wat betreft de vorm zou moeten kiezen voor een Amsterdam Huis, een ode aan het Amsterdammer zijn. De conclusie dat creativiteit uiteindelijk de oplossing zal bieden voor de vraag wat daar precies te zien en te doen moet zijn, mag gemakkelijk lijken, hij is hier wel heel bewust getrokken. De uitdaging is de invulling van het concept en dat is een opdracht die verder gaat dan dit advies kan uitvoeren.

Literatuur

Foner, Rath, Duyvendak, Lucassen e.a. New York – Amsterdam. Immigration and the new Urban landscape. – Amsterdam, 2014.

Erica Kuijpers, Migrantenstad: immigratie en sociale verhoudingen in 17e eeuw Amsterdam. Hilversum, 2005.

Inge van der Welle, Flexibele burgers. Amsterdam, 2011. Download: <http://dare.uva.nl/record/1/363949>

Prak en Kuijpers, De geschiedenis van Amsterdam, Centrum van de wereld, 1587-1650. Amsterdam, 2005.

Entzinger en Dourleijn, De lat steeds hoger: de leefwereld van jongeren in een multi-etnische stad. Assen, 2008.

Verhagen, F. The American Way. Wat Nederland kan leren van de Amerikaanse ervaring met immigranten. Amsterdam, 2006.

Lucassen, L. & J. Winnaars en verliezers: een nuchtere balans van vijfhonderd jaar immigratie. Amsterdam, 2011.

Lucassen, L. & Willems, W. (red) Waarom mensen in de stad willen wonen. Amsterdam, 2009.

Kasintiz en Mollenkopf, Inheriting the city. The children of immigrants come of age. New York, 2009.

Lucassen, L. & Wals, H. Het DNA van Amsterdam: pleidooi voor een migratiemuseum. 2014 (als bijlage)

Marrabou, A. De mogelijkheden voor een migratiemuseum in Amsterdam. PDF, 2015.

Simon, N. The Participatory Museum. Santa Cruz, 2010.